

Redovisning av hur myndigheternas arbete fortgår och det svenska deltagandet i programmet för ett digitalt Europa 2022

Rapport i regeringsuppdraget att ansvara för en nationell
samordningsfunktion och medfinansiering för programmet för ett
digitalt Europa

Diarienummer: I2022/00403

Diggs ärendenummer: 2022-0426

Sammanfattning

Programmet för ett digitalt Europa (DIGITAL) är en central del av genomförandet av EU:s digitaliseringspolitik. DIGITAL nyttjas för att förverkliga bland annat den övergripande digitaliseringsstrategin Ett Europa rustat för den digitala tidsåldern, samt EU:s datastrategi och cybersäkerhetsstrategi.

Denna rapport är en första årsredovisning av regeringsuppdraget att ansvara för en nationell samordningsfunktion och medfinansiering för programmet för ett digitalt Europa (DIGITAL) (I2022/00403). Regeringsuppdraget genomförs av Myndigheten för digital förvaltning (Digg) i samverkan med E-hälsomyndigheten, Myndigheten för samhällsberedskap, Post- och telestyrelsen (PTS), Tillväxtverket, Vetenskapsrådet och Vinnova. Digg ska slutrapportera uppdraget till Regeringskansliet senast den 31 mars 2028.

Årsredovisningen för 2022 är en beskrivning av de främjandeinsatser som myndigheterna gjort för att uppnå tre sinsemellan komplementära syften för deras samverkan:

1. Arbetsprogram i DIGITAL som utformats genom att i hög utsträckning beakta svenska färdigheter och behov
2. Ett högt svenskt deltagande i de olika projekten inom DIGITAL
3. Ett långsiktigt nyttjande av den digitala kapacitet som etablerats genom DIGITAL-finansierade projekt och som stimulerar utveckling och digitalisering av privat och offentlig sektor

Redovisningen pekar på att en grundnivå av främjandeinsatser kunnat genomföras av myndigheterna i regeringsuppdragets uppbyggnadsfas. Samtidigt återstår utmaningar för att svenska aktörer fullt ut ska kunna nyttja de möjligheter som DIGITAL-programmet erbjuder.

Arbets sätt för att utforma svenska synpunkter på DIGITALs arbetsprogram har etablerats, men på grund av korta tidsfrister i den europeiska beslutsprocessen har det inte varit möjligt att utforma svenska positioner proaktivt och långsiktigt.

Myndigheterna har genomfört flertalet både löpande och enskilda insatser för att informera om och mobilisera svenska aktörer i DIGITAL. Fortsatt förvaltning och utveckling av dessa är dock beroende av vilka finansiella förutsättningar regeringen ger myndigheterna i regeringsuppdraget framöver.

En särskild utmaning är den nationella medfinansieringen som åsyftas i regeringsuppdraget. I så gott som alla projekt som EU finansierar genom DIGITAL krävs en medfinansiering på 50 procent från andra källor. Att denna medfinansiering är en stor utmaning för svenska aktörer har blivit tydligt i regeringsuppdraget. Samtidigt är den nationella medfinansieringen i dess nuvarande ettåriga utformning inte lämpad för DIGITAL-projekt som nästan alltid är fleråriga.

Statistiken fram till november 2022 visar att de svenska medfinansieringsbehoven dittills totalt uppgått till 24,2 miljoner euro, motsvarande 273 miljoner kronor. Fördelat över tre år (en uppskattad medianlöptid för DIGITAL-projekt) innebär det cirka 90 miljoner kronor i medfinansiering per år. Med fler DIGITAL-finansierade projekt som kommer att starta de närmaste åren kommer medfinansieringsbehoven per år också att öka. Den avsatta nationella medfinansieringen för 2022 är 50 miljoner kronor. Myndigheterna ser tecken på att Sverige går miste om EU-finansiering från DIGITAL på grund av avsaknad av långsiktighet i den nationella medfinansieringen.

I bilagan DIGITAL årsbok 2022 redogörs för utfallet av svenskt deltagande i programmet hittills.

Begreppslista

Aktörer: Organisationer eller juridiska personer

Ansökningar: Beskrivning av ett tilltänkt projekt som ett konsortium av projektparter skickar in till EU-kommissionen (eller annat EU-genomförandeorgan) för att ansöka om finansiering genom DIGITAL.

Arbetsprogram: Styrande dokument från EU-kommissionen i vilket det definieras vilka utlysningar som kommer att genomföras i programmet på 1–3 års sikt.

Associerade länder: Länder som inte är EU-medlemsländer men som har kommit överens med EU om att de deltar i DIGITAL-programmet på vissa villkor. I skrivande stund är dessa Norge, Island, Lichtenstein och Ukraina.

Bidragsmottagare: En projektpart som i ett projekt mottar finansiering i form av projektbidrag finansierat genom DIGITAL.

Dataområde: En decentraliserad infrastruktur för tillförlitlig datadelning och utbyte i dataekosystem, baserad på gemensamt överenskomna principer¹

Delfinansierad: Projekt med bidrag från DIGITAL, men där medfinansiering krävs. EU-bidraget från DIGITAL täcker mindre än 100 procent av kostnaderna i projektet.

DIGITAL-projekt: Projekt helt eller delvis finansierade genom DIGITAL-programmet

CEF: Fonden för ett sammanlänkat Europa

EDIH: Europeiska digitala innovationshubbar

EU-bidrag: Finansiellt stöd från EU i form av ett bidrag till ett projekt

EU-genomförandeorgan: En EU-myndighet som styrs av EU-kommissionen eller är fristående

Horisont Europa: EU:s finansieringsprogram för forskning och innovation

¹ OpenDEI (2021): Design Principles For Data Spaces

HPC: Högpresterande datorsystem, även superdatorer

Konsortium: En grupp organisationer som går ihop för att lämna in en ansökan eller för att driva ett projekt. Leds av koordinator.

Koordinator: Den organisation som leder ett konsortium och/eller ett projekt

Medfinansiering: Den andel av utgifterna i en ansökan eller ett projekt som inte täcks av EU-bidrag från DIGITAL

Medlemsländer: De länder som är medlemmar i EU

Målområde (även kallat mål eller särskilt mål): De fem huvudsakliga tematiska delar som DIGITAL-programmet är indelat i

Nationell medfinansiering: De medel som avsatts i statens budget specifikt för bidrag till svenska organisationer för deras medfinansiering i DIGITAL-projekt

NCC-SE: Sveriges nationella samordningscenter för forskning och innovation inom cybersäkerhet

Organisationstyp: Klassificering av en organisation utifrån vilken typ av verksamhet som bedrivs.

Overhead-kostnad, OH: Indirekta kostnader (overhead) är allmänna omkostnader som inte uppkommer som en omedelbar följd av projektet men som ändå kan relateras till de direkta kostnaderna för att genomföra projektet. Exempelvis kostnader för ordinarie verksamhetslokaler och städning.

Programkommitté: Ett styrande organ för DIGITAL-programmet, bestående av alla medlemsländer och EU-kommissionen. De fastställer DIGITAL:s arbetsprogram.

Programmet: EU:s program för ett digitalt Europa (DIGITAL)

Programperiod: 2021–2027, det vill säga de år som EU kan utlysa bidrag från programmet eller genomföra upphandlingar med finansiering från programmet

Projekt (för denna rapports ändamål): De ansökningar som EU-kommissionen hänfört efter bedömningsprocess till sina huvudlistor

Projektbidrag: Det EU-bidrag som utbetalas för att täcka kostnader i ett DIGITAL-finansierat-projekt

Projektpart: En organisation som ingår i ett projekt

RISE: Forskningsinstitutet Research Institutes of Sweden, Sveriges forskningsinstitut

Sökande: En organisation som ingår i en ansökan

Upphandlingar: En inbjudan till att lämna in anbud på tjänster eller varor som EU-kommissionen (eller annat EU-genomförandeorgan) köper

Utlysningar: En inbjudan till att lämna in ansökningar om finansiering från DIGITAL

Utlysningssomgång: Tidsperiod då utlysningar i DIGITAL är öppna för ansökningar

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Begreppslista	3
1 Introduktion och bakgrund	7
1.1 <i>DIGITAL</i> -programmet.....	7
1.1.1 Implementering av programmet 2022	9
1.2 <i>Nationell samordningsfunktion</i>	10
1.2.1 Utveckling av nationell samordningsfunktion	11
2 Utformning av arbetsprogram	12
2.1 <i>Huvudarbetsprogrammet och cybersäkerhetsarbetsprogrammet</i>	13
2.2 <i>EuroHPC-arbetsprogrammet</i>	15
3 Utveckling av svenskt deltagande	16
3.1 <i>Spridning av kunskap om programmet</i>	16
3.2 <i>Mobilisering av svenska aktörer</i>	17
3.3 <i>Identifiering och verkan för synergier med andra program</i>	20
3.4 <i>Nationell medfinansiering av programmet</i>	22
3.4.1 Myndigheternas bedömning av den nationella medfinansieringens tillräcklighet..	24
4 Nyttjande av projektresultat	27
5 Slutsatser och framåtblick	28
6 Bilaga 1: DIGITAL årsbok 2022 – Svenskt deltagande i programmet för ett digitalt Europa	32

1 Introduktion och bakgrund

Regeringen gav den 17 februari 2022 i uppdrag till Myndigheten för digital förvaltning (Digg) att ansvara för en nationell samordningsfunktion för programmet för ett digitalt Europa (DIGITAL, även ”programmet”) för perioden 2022–2027. Dessutom gavs E-hälsomyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Post- och telestyrelsen (PTS), Tillväxtverket, Verket för innovationssystem (Vinnova) och Vetenskapsrådet i uppdrag att delta i samordningsfunktionen.

Den här rapporten redovisar hur myndigheternas arbete har framskridit under 2022 samt i DIGITAL Årsbok 2022 (i separat bilaga) för det svenska deltagandet i DIGITAL.

I det här kapitlet beskrivs vad DIGITAL-programmet är och hur det utvecklats under 2022. Dessutom beskrivs bakgrunden till nationella samordningsfunktionen för DIGITAL och hur dess styrning har utvecklats under 2022. I kapitlen 2, 3 och 4 redogörs för hur myndigheterna i regeringsuppdraget har arbetat med att uppnå tre kompletterande syften för deras samverkan: utformning av DIGITAL:s arbetsprogram, utveckling av svenskt deltagande i programmet, samt nyttjande av projektresultat från projekt finansierade genom DIGITAL. Slutligen i kapitel 5 sammanfattas status för genomförande av regeringsuppdraget och utmaningar för regeringsuppdraget de kommande åren.

1.1 DIGITAL-programmet

DIGITAL är en central del av genomförandet av EU:s digitaliseringspolitik. Det nyttjas för att förverkliga bland annat den europeiska digitaliseringsstrategin ett Europa rustat för den digitala tidsåldern, samt EU:s datastrategi och cybersäkerhetsstrategi.

Genom projektbidrag och upphandlingar tillhandhåller DIGITAL finansiering för att stärka Europas digitala kapacitet och europeiska digitala infrastrukturer.

Programmet pågår under 2021–2027. Totalbudgeten är 7,6 miljarder euro.

Programmet är uppdelat i fem särskilda målområden:

- Superdatorer (eller high-performance computing, HPC)
- Artificiell intelligens

- Cybersäkerhet
- Avancerad digital kompetens
- Utvidgad användning av digital teknik i hela ekonomin och samhället

DIGITAL-programmet är nytt för EU:s budgetperiod 2021–2027, men i praktiken består det till stora delar av fortsättning av sådana satsningar som återfanns i andra EU-finansieringsprogram under den föregående budgetperioden.

Programmet ska överbrygga klyftan mellan forskning om digital teknik och lansering på marknaden. Det förvaltas centralt av EU-kommissionen och tre EU-genomförandeorgan². Programmets årliga budget redogörs i Figur 1.

Tabell 1: DIGITAL-programmets budget 2021–2027, i miljoner euro. Källa: EU-kommissionen.

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total
Finansiering genom EU:s budget	1 130,5	1 247,8	1 023,6	684,7	727,8	871,6	891,4	6 577,3
Bidrag från andra länder ³	30,5	*	*	*	*	*	*	30,5
Totalt	1 161,0	1 247,8	1 023,6	684,7	727,8	871,6	891,4	6 607,8⁴

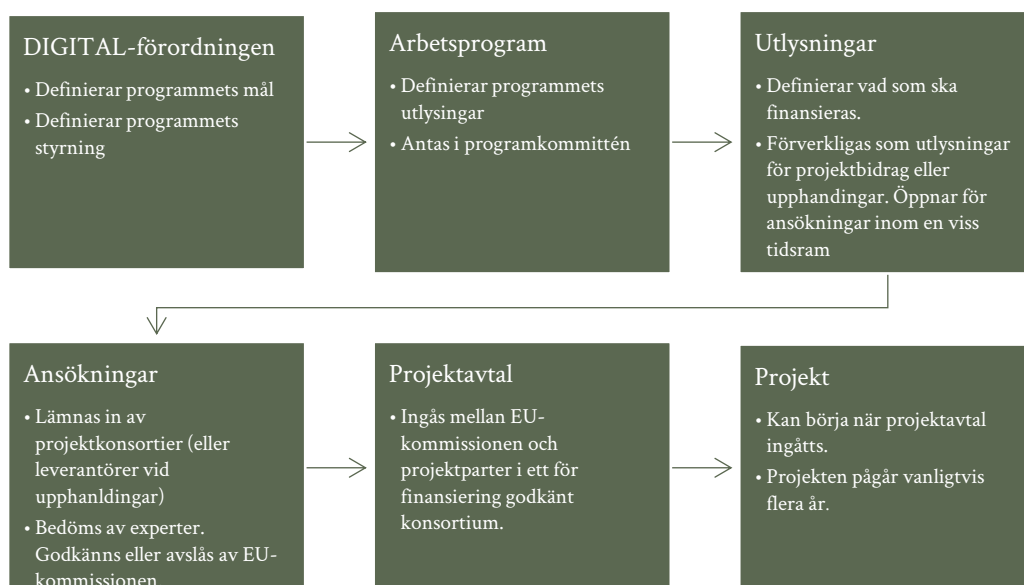
Programmet förverkligas genom utlysningar av projektbidrag och upphandlingar⁵. Digg uppskattar att cirka en fjärdedel av programmets budget används till upphandlingar som EU-kommissionen eller andra EU-genomförandeorgan genomför. Resterande medel används till projektbidragsutlysningar. Vilka dessa utlysningar ska vara beslutas om i så kallade arbetsprogram som ofta är fleråriga. Figur 1 ger en överblick av styrningen av DIGITAL.

² Europeiska genomförandeorganet för hälsofrågor och digitala frågor (Hadea), Europeiska kompetenscentrumet för cybersäkerhet (ECCC), Gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem (JU EuroHPC)

³ Med detta menas normal sett icke-EU-medlemmar som är associerade medlemmar i programmet. Under 2022 har dessa länder varit Island, Norge och Lichtenstein, senare också Ukraina. Dessa bidrag är inte kända i skrivande stund för åren 2022-2027.

⁴ Skillnaden i totalsumman jämfört med programmet deklarerade totalbudget på 7,6 miljarder euro bör ha att göra med att information om bidrag från andra länder 2023 och senare samt eventuellt andra inkomstposter för programmet saknas i tabellen.

⁵ EU-kommissionen, och i vissa fall EU-genomförandeorganen, använder offentlig upphandling för att köpa tjänster eller varor. Upphandlingen finansieras med medel från DIGITAL. Kontrakten tilldelas efter ett anbudsförfarande.

Figur 1: DIGITAL-programmets styrning från förordning till projekt

Enbart juridiska personer från EU:s medlemsländer eller länder som är så kallade associerade länder till programmet⁶ kan motta EU-bidrag genom DIGITAL. Ofta krävs att minst tre projektparter från minst tre olika länder deltar i ansökningarna.

1.1.1 Implementering av programmet 2022

I slutet av 2021 godkändes de första arbetsprogrammen för DIGITAL⁷. De första utlysningarna kunde öppna för ansökningar några veckor innan årsskiftet 2021-2022. Programmet var tänkt att starta i början av 2021 och är därmed nästan ett år försenat.

Under slutet av 2021 och under hela 2022 öppnades 64 bidragsutlysningar för ansökningar. Av dessa stängdes⁸ 49 för ansökningar under 2022, och resterande kommer att stängas i början av 2023. Ansökningsprocesserna i DIGITAL är långa, nästan ett år från att utlysningarna öppnar till att projektparterna har slutit projektavtal med EU-kommissionen och därmed kan börja genomförande av

⁶ I skrivande stund Norge, Island, Lichtenstein och Ukraina.

⁷ Kommissionens genomförandebeslut C(2021) 7914 final; C(2021) 7911 final; C(2021) 7913 final; samt DECISION OF THE GOVERNING BOARD OF THE EuroHPC JOINT UNDERTAKING No 07/2022 Amending the Joint Undertaking's Work Plan and Budget for the year 2022

⁸ Med uttrycket stängning för ansökningar menas att sista datum för att lämna in ansökningar passerat.

projektet. Till och med slutet av 2022 hade bara en handfull projekt hunnit skriva avtal med EU-kommissionen.

Exempel på bidragsutlysningar som stängt för ansökningar under 2022 är:

- gemensamma europeiska dataområden
- säkra och energieffektiva cloud-to-edge infrastrukturer
- nätverk av AI-testbäddar
- säker kvantkommunikationsinfrastruktur (EuroQCI)
- stöd för cybersäkerhet inom hälsosektorn
- europeiska digitala innovationshubbar (EDIH)
- europeiska blockchain-tjänsteinfrastruktur (EBSI)
- stöd till genomförandet av det europeiska ramverket för digital identitet
- säkrare internetnätverk
- europeiska observatoriet för digitala medier
- digitala tvillingar av jorden (Destination Earth)

Upphandlingar har börjat genomföras särskilt inom gemensamma europeiska tjänster för e-förvaltning och interoperabilitet⁹.

1.2 Nationell samordningsfunktion

Enligt regeringsuppdraget ska samordningsfunktionen:

- bistå Regeringskansliet i arbetet med att utforma svenska ståndpunkter i frågor som kommer att hanteras inom ramen för programmet,
- sprida kunskap om programmet till relevanta aktörer,
- mobilisera svenska aktörer i syfte att skapa konsortier samt bistå i ansökningsprocesser,
- identifiera och verka för innehållsmässiga och ekonomiska synergier med andra relevanta program som Horisont Europa, Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för ett sammanlänkat Europa,
- samt strategiskt prioritera medel för nationell medfinansiering av programmet och lämna förslag på prioriteringar.

⁹ Dessa återfinns i det målområdet Utvidgad användning av digital teknik i hela ekonomin och samhället

Därutöver gav regeringen Vinnova i uppdrag att hantera den nationella medfinansieringen till EU-programmet för 2022.

Digg har sedan tidigare till uppgift att vara nationellt kontaktorgan för programmet¹⁰. Tillväxverket har sedan tidigare ett regeringsuppdrag att samordna och koordinera europeiska digitala innovationshubbar¹¹, som är en central del av DIGITAL-programmet. Vetenskapsrådet samordnar sedan tidigare det svenska engagemanget i EuroHPC-samarbetet (se vidare i kapitel 2), genom vilket betydande del av DIGITAL:s finansiering kanaliseras.

1.2.1 Utveckling av nationell samordningsfunktion

Myndigheterna i samordningsfunktionen påbörjade under våren 2022 arbetet med dess utveckling. I linje med regeringsuppdraget har myndigheterna utgått från den form för samverkan som etablerats inom uppdraget att ansvara för samordningen av programmet för ett digitalt Europa (I2021/01008)¹². Myndigheternas samverkan har därmed utgått från tre syften:

1. Arbetsprogram som utformats genom att i hög utsträckning beakta svenska färdigheter och behov
2. Ett högt svenskt deltagande i de olika projekten inom DIGITAL
3. Ett långsiktigt nyttjande av den digitala kapacitet som etablerats som stimulerar utveckling och digitalisering av privat och offentlig sektor

Sedan regeringsuppdraget började har alla myndigheterna samlats fem gånger under 2022 för att samordna sig särskilt kring syftena 1 och 2 ovan.

Myndigheterna har inom sina respektive kompetens- och ansvarsområden löpande gjort insatser till nytta för samverkansfunktionens resultat. Dessutom har ett antal arbetsgrupper (även kallade kluster) med bredare representation av intressenter från näringsliv, akademi och offentlig sektor knutits till samverkansfunktionen i syfte att både nå ut med och inhämta information och kunskap.

¹⁰ Förordning (2018:1486)

¹¹ I2021/00794

¹² Förslag till långsiktig samverkansstruktur för DIGITAL, Digg Dnr 2021-642

I kapitlen 2, 3 och 4 redovisas det arbete som tagit plats under 2022 utifrån de tre syftena för myndigheternas samverkan.

Digg har genom regeringsuppdraget fått 2 miljoner kronor för genomförande under 2022, vilket möjliggjort stärkta insatser inom mobilisering och strategisk rådgivning till svenska aktörer. Medlen möjliggjorde en tillfällig rekrytering hos Digg, som avslutades vid slutet av 2022, då medlen inte förnyats för 2023 och framåt. Vinnova har genom regeringsuppdraget erhållit 1 miljon kronor som möjliggjort hantering av den nationella medfinansieringen som finns knuten till programmet. Dessa medel har i skrivande stund inte heller förnyats för år 2023 och framåt. Detta påverkar starkt de berörda myndigheternas förmåga till långsiktig planering av genomförande av regeringsuppdraget.

2 Utformning av arbetsprogram

DIGITAL:s arbetsprogram definierar vilka utlysningar och upphandlingar som ska ske genom DIGITAL. Arbetsprogrammen täcker vanligtvis två till tre år åt gången. Det finns fyra arbetsprogram inom DIGITAL som täcker de fem särskilda målområdena i programmet:

- EuroHPC-arbetsprogrammet täcker de flesta utlysningar och upphandlingar som görs med hjälp av DIGITAL-finansiering inom målområdet Superdatorer (HPC), men inkluderar också utlysningar och upphandlingar som görs med finansiering från Horisont Europa-finansieringsprogrammet. EuroHPC arbetsprogrammet är ettårigt.
- Huvudarbetsprogrammet (main work programme) täcker målområdena Artificiell intelligens, Avancerade digitala färdigheter och Utvidgad användning av digital teknik (exklusive EDIH). Några utlysningar från målområdet cybersäkerhet har av administrativa skäl ingått i huvudarbetsprogrammet. Det första huvudarbetsprogrammet täckte åren 2021–2022. Ett nytt huvudarbetsprogram för 2023 – 2024 är under utveckling.
- Arbetsprogrammet för cybersäkerhet motsvarar (med vissa undantag) målområdet Cybersäkerhet och har täckt åren 2021–2022. Ett nytt arbetsprogram för cybersäkerhet som täcker åren 2023–2024 är under utveckling.

- EDIH har ett eget arbetsprogram som täcker åren 2021–2023.

Förslag till huvudarbetsprogram samt arbetsprogram för cybersäkerhet och EDIH-arbetsprogram läggs av EU-kommissionen, och antas av DIGITAL:s programkommitté varpå EU-kommissionen fattar ett genomförandebeslut. Sverige har under 2022 representerats av två ledamöter i programkommittén, en från Regeringskansliet och en från Digg.

Förslag till EuroHPC-arbetsprogram tas fram av det gemensamma företaget EuroHPC (EuroHPC Joint Undertaking, JU) och godkänns av dess styrelse. Sverige representeras av Vetenskapsrådet i styrelsen.

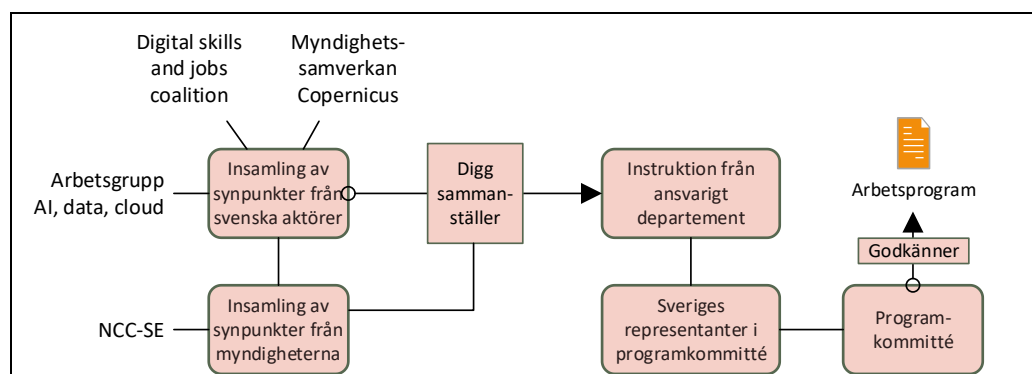
Under 2022 har det pågått arbete för att utveckla ett nytt huvudarbetsprogram (2023–2024) och nya arbetsprogram för cybersäkerhet (2023–2024) respektive EuroHPC (2023). I det här kapitlet redovisas för det arbete som pågått för att de kommande arbetsprogrammen i hög utsträckning ska beakta svenska färdigheter och behov. Här framgår också hur myndigheterna i samordningsfunktionen bistått Regeringskansliet i arbetet med att utforma svenska ståndpunkter.

2.1 Huvudarbetsprogrammet och cybersäkerhetsarbetsprogrammet

EU-kommissionen lade sitt första förslag för ett huvudarbetsprogram 2023–2024 till programkommittén i juli 2022. Därefter har förslaget behandlats i två programkommittémöten under 2022. EU-kommissionen lade fram sitt första förslag till ett nytt arbetsprogram för cybersäkerhet vid det sista programkommittémötet 2022. Digg har tillsammans med Regeringskansliet närvarat vid dessa möten. Båda förslagen förutses bli antagna i programkommittén under vårvintern 2023.

Digg har för Regeringskansliet sammanställt utkast på svenska ståndpunkter inför programkommittémötena. Samtliga myndigheter i uppdraget har bidragit till ståndpunkterna utifrån sina kompetensområden. Synpunkter på huvudarbetsprogrammet har också inhämtats från arbetsgruppen för AI, data och cloud som finns kopplat till samordningsfunktionen, i vilken näringsliv och

akademi finns representerade¹³, samt från andra organisationer som berörs av de planerade utlysningarna i arbetsprogrammet. Hur processen sett ut illustreras schematiskt i Figur 2.

Figur 2: Process för svenska inspel i utformningen av DIGITAL:s huvudarbetsprogram och arbetsprogram för cybersäkerhet

En grundläggande nivå av förankring i svenska behov och färdigheter bör anses uppnådd i och med det arbete som gjorts med myndigheter och intressenter under 2022. Men de ofta mycket korta tidsfristerna som EU-kommissionen gett för medlemsstaternas synpunkter på förslagen till arbetsprogram är en försvårande faktor. Arbets sättet är per definition reaktivt för medlemsländerna och tid för djupare gemensamt tankearbete mellan svenska myndigheter och intressenter finns inte.

Även andra medlemsländer upplever samma problematik vilket har påtalats i programkommittémöten. För starkare genomslag i arbetsprogrammen är det också nödvändigt att fler medlemsländer kan samordna sina synpunkter, vilket de korta tidsfristerna starkt försvårar. Digg har deltagit i informella erfarenhetsutbyten med representanter från övriga nordiska länder, där bland annat denna problematik har resonerats om gemensamt.

¹³ I arbetsgruppen har följande organisationer funnits representerade under 2022: Teknikföretagen / Programmet för avancerad digitalisering, Swedish Center for Digital Innovation (SCDI) / Umeå universitet, Svenska institutet för standarder, RISE, AI Sweden, Vinnova, och Digg.

2.2 EuroHPC-arbetsprogrammet

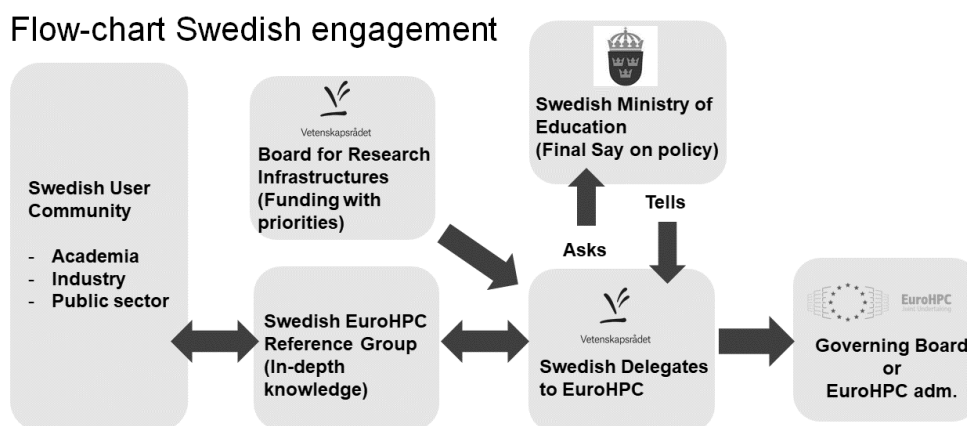
EuroHPCs arbetsprogram för 2023 fastställdes av det gemensamma företaget EuroHPCs (EuroHPC Joint undertaking / JU) styrgruppsmöte i december 2022. Då gjordes även den sista uppdateringen av arbetsprogrammet för 2022. Det senare uppdaterades vid ett flertal tillfällen under 2022, och ofta med kort varsel utan möjlighet för en gedigen beredning av medlemsländerna inför beslut om ändring.

Som illustreras av Figur 3 nedan finns det tre instanser där inspel till arbetsprogrammet för EuroHPC och beslut kring svenskt deltagande bereds och fattas.

Vetenskapsrådet har etablerat en referensgrupp med representanter från akademi, industri och offentlig sektor för att förbereda Sveriges inspel på utformningen av EuroHPCs arbetsprogram. Referensgruppen bidrar också till att bereda beslut kring Vetenskapsrådets prioritering för medverkan i och allokering av medel för statlig medfinansiering av EuroHPCs utlysningar.

Beslut av allokering av medel för medfinansiering av EuroHPCs utlysningar tas av Rådet för forskningens infrastrukturer vid Vetenskapsrådet som också delegerar beslut om slutlig projektfinsiering till huvudsekreteraren för forskningsinfrastruktur.

Om det uppkommer frågeställningar av principiell karaktär eller beslut som påverkar Sveriges relation med EuroHPC stäms detta av med Regeringskansliet som ger instruktioner inför inspel till EuroHPC.

Figur 3 Processen för svenska inspel till EuroHPC-arbetsprogram. Källa: Vetenskapsrådet

3 Utveckling av svenskt deltagande

DIGITAL-programmet är nytt för den aktuella programperioden i EU (2021–2027). Därför fanns det under 2022, då programmets första utlysningar varit aktuella, inte någon självklar kunskapsbas bland svenska organisationer om programmet. Myndigheterna i regeringsuppdraget har under 2022 byggt en grund för detta, samtidigt som det varit av vikt att identifiera och mobilisera svenska organisationer till de utlysningar som varit aktuella för ansökningar.

Digg hade till viss del redan under slutet av 2021 börjat med insatser för att höja kunskapen om programmet, och myndigheterna hade då också börjat samverka för att identifiera och nå ut till relevanta organisationer. Myndigheterna har under 2022 kunnat bygga vidare på detta arbete.

I det här kapitlet redogörs för hur myndigheterna har arbetat med spridning av kunskap om programmet, mobilisering av svenska aktörer, identifiering och verkan för synergier med andra program samt nationell medfinansiering av programmet.

Syftet har varit att nå ett högt svenskt deltagande i de olika projekt¹⁴ som finansieras genom DIGITAL. Utfallet av det svenska deltagandet 2022 redogörs för i en separat bilaga, DIGITAL årsbok 2022 – Svenskt deltagande i programmet för ett digitalt Europa (bilaga 1).

3.1 Spridning av kunskap om programmet

Digg är nationell kontaktpunkt för DIGITAL-programmet i Sverige. Under året har Sveriges nationella samordningscenter för forskning och innovation inom

¹⁴ Projekten finansieras genom de utlysningar av bidrag från DIGITAL som finns definierade i arbetsprogrammen. Projekten är oftast fleråriga och genomförs av genom utlysningarna utvalda konsortier bestående oftast av minst tre organisationer från tre olika länder.

cybersäkerhet (NCC-SE)¹⁵ vid MSB startat och blivit en viktig aktör för spridning av kunskap om cybersäkerhetsdelarna i programmet.

Informationsspridningen har skett genom Diggs och NCC-SE:s webbsidor¹⁶ och sociala kanaler, genom riktade mejlutskick till identifierade aktörer, genom bilaterala möten och genom presentationer på olika konferenser, workshoppar och i olika nätverk. Digg och NCC-SE har även svarat löpande på frågor om programmet per telefon och mejl. NCC-SE har publicerat en annonsartikel i tidningen Aktuell Säkerhet om bland annat cybersäkerhetsutlysningarna i DIGITAL som har fått bred spridning.

Vinnova har inom arbetet med EU:s forsknings- och innovationsprogram, Horisont Europa, återkommande spridit kunskap om DIGITAL till de målgrupper som varit intresserade, inklusive de 17 strategiska innovationsprogram som myndigheten finansierar tillsammans med Formas och Energimyndigheten.

3.2 Mobilisering av svenska aktörer

Mycket av den kontakt som skett med svenska aktörer i bilaterala möten, per telefon eller mejl, har i praktiken inneburit att bistå dessa med strategiska råd i ansökningsprocesser. NCC-SE har under hösten 2022 rekryterat en rådgivare inom EU-utlysningar och som kommer att utveckla rådgivningsfunktionen ytterligare.

Utöver dessa löpande insatser med bäring på mobilisering av svenska aktörer, har några särskilda insatser gjorts under året:

Superdatorer (HPC): Under 2022 etablerade Vetenskapsrådet National Academic Infrastructure for Supercomputing Sweden (NAISS) vid Linköpings universitet. NAISS primära uppdrag är att förse svenska forskare med storskalig beräknings- och lagringskapacitet samt att koordinera det avancerade användarstödet. I uppdraget ingår också att fungera som en länk mellan svenska aktörer och de europeiska samarbeten som Vetenskapsrådet deltar i, samt att stödja myndigheten

¹⁵ NCC-SE (National Coordination Centre Sweden) etablerades i juni 2022, med kansli vid MSB

¹⁶ Programmet för ett digitalt Europa | Digg; [Nationellt samordningscenter för forskning och innovation inom cybersäkerhet \(NCC-SE\) \(msb.se\)](#)

med kompetens inom HPC. Syftet med de senare verksamheterna är att mobilisera svenska aktörer och informera Vetenskapsrådet inom vilka områden som svenska aktörer är konkurrenskraftiga.

EuroHPC erbjuder tillgång till gemensamma HPC resurser. För att svenska aktörer inom akademi, industri och offentlig sektor på bästa vis ska kunna utnyttja dessa stödjer Vetenskapsrådet och Vinnova EuroCC¹⁷ National Competence Center Sweden (ENCCS). I uppdraget för ENCCS ingår inte bara stöd för HPC-användare utan även uppsökande verksamhet för att identifiera nya aktörer som kan använda EuroHPCs resurser.

Ledamöter i Vetenskapsrådets referensgrupp för EuroHPC har också rollen att informera sina nätverk om vad som är på gång inom EuroHPC, framförallt om vilka utlysningar som är aktuella.

Under 2022 mobiliserade Vetenskapsrådet tillsammans med RISE och ENCCS svenska aktörer för en ansökan om svenskt värdskap för en DIGITAL-delfinansierad EuroHPC-resurs. Arbetet resulterade i en skrivelse till regeringen om stöd för en sådan ansökan och NAISS/Linköpings universitet i samverkan med RISE har nu i uppgift att ta fram, förankra och sända in en ansökan om värdskap till det gemensamma företaget EuroHPC JU.

Cybersäkerhet: NCC-SE samordnar den svenska delen av en europeisk kompetensgemenskap inom cybersäkerhet. Detta i form av den RISE-drivna och Vinnova-finansierade Cybernoden, som består av behovsägare och utförare gällande cybersäkerhetskunskap och lösningar. I Cybernoden möts aktörer för att diskutera behov och lösningar samt undersöka möjligheter till samarbeten vid till exempel projektansökningar. Över 150 medlemsorganisationer ingår i Cybernoden. I förlängningen ska denna gemenskap koppla ihop sig med den europeiska kompetensgemenskapen för att skapa synergier över landsgränserna gällande behovsanalyser, cybersäkerhetsprojekt och andra samarbeten.

Kungliga tekniska högskolan, Försvarmakten och RISE har tagit fram ett konceptförslag på ett möjligt Cybercampus, som ska föra samman lärosäten och industrin i genomförande av forskning, innovation och kompetensutveckling.

¹⁷ CC står för Competence Centres

Vinnova finansierar en förstudie om hur Cybercampus ska utvecklas och byggas upp och MSB ingår i projektgruppen för förstudien. Under 2022 har ett antal workshoppar genomförts där bland annat EU-program inklusive DIGITAL har diskuterats och hur Cybercampus kan bidra till mobiliseringen av svenska aktörer.

EuroQCI: EU-kommissionen lanserade under 2022 två av varandra beroende utlysningar för europeisk kvantkommunikationsinfrastruktur (EuroQCI) inom DIGITAL respektive Fonden för ett sammanlänkat Europa (CEF). Genom DIGITAL finansieras uppbyggnad av nationella kvantkommunikationsnätverk, medan markbundna stamnätskomponenter för att koppla upp de nationella kvantkommunikationsnätverken mot motsvarande nätverk i andra länder finansieras genom CEF.

Att uppnå de tilltänkta synergier mellan de två utlysningarna visade sig vara mycket svårt. Då Sverige på grund av avsaknad av utsedd koordinerande myndighet för EuroQCI-samarbetet initialt missade att söka i DIGITAL-utlysningen uppstod ett hinder för svenska organisationer att delta också i CEF-utlysningen. Detta då ett lands deltagande i CEF-utlysningen inom EuroQCI är beroende av att det först deltagit i DIGITAL-utlysningen inom EuroQCI. Därför tog PTS, i egenskap av nationell kontaktpunkt för CEF, med stöd av MSB på sig rollen att mobilisera svenska aktörer och möjliggöra, genom bland annat dialoger med Digg, EU-kommissionen och Regeringskansliet, Sveriges deltagande i DIGITAL-utlysningen. Detta trots den initialt missade tidsgränsen för ansökningar och, i avsaknad av ansvarig myndighet i Sverige för EuroQCI-samarbetet, också avsaknad av ansvars- och rollfördelning mellan myndigheterna och Regeringskansliet. EU-kommissionen tillmötesgick de svenska aktörerna och gjorde flera undantag i utlysningens krav och tidtabell. I december 2022 stod det klart att Sverige lyckades skicka in en ansökan inom DIGITAL-programmet, vilket i sin tur möjliggör ett svenskt deltagande i CEF-utlysningen. Även Vinnova har underlättat för Sverige att inte falla ur det europeiska EuroQCI-samarbetet genom att erbjuda viss medfinansiering till det berörda svenska projektkonsortiet i DIGITAL.

Artificiell intelligens, inklusive data och cloud: På initiativ av den arbetsgrupp för AI, data och cloud som är kopplad till samordningsfunktionen, där representanter för näringsliv och akademi ingår, arrangerade Digg i samarbete med Vinnova, RISE och AI Sweden en konferens med namnet Sverige i Europas

dataekosystem. Syftet var dels att höja medvetenheten om DIGITAL och hur det kopplar till pågående policyutveckling i EU och dels skapa tillfälle att träffa personer med liknande intresse för att delta i europeiska initiativ inom data, AI och cloud. Utvärderingen av eventet visar på positiva resultat.

För Diggs del möjliggjordes arrangemanget genom att nyttja delar av de medel som tilldelades Digg för regeringsuppdraget under 2022. Dessa har i skrivande stund inte förnyats för år 2023, vilket innebär att liknande insatser för att arbeta mer proaktivt med mobilisering inte kommer att vara möjliga att genomföra.

Hälsodataområden: E-hälsomyndigheten har som del av regeringsuppdrag rörande Förstudie om ett statligt, nationellt datautrymme för bilddiagnostik (S2021/05259) haft i uppgift att stödja eventuella svenska ansökningar till DIGITAL. Med denna grund har myndigheten deltagit i en samverkansgrupp som leds av Vinnova, där berörda myndigheter samt representanter för forskningsinstitutioner och konsortier ingår.

E-hälsomyndigheten har i detta sammanhang informerat om arbetet med dataområdet för bilddiagnostik men även om det allt intensivare arbetet för ett europeiskt hälsodataområde (EHDS, European Health Data Space). Inom nämnda regeringsuppdrag har E-hälsomyndigheten också haft möten med nationellt programområde medicinsk diagnostik där representanter ingår som sökt och beviljats medel från DIGITAL för projektkonsortier inom forskning rörande medicinsk bild.

3.3 Identifiering och verkan för synergier med andra program

Enligt förordningen för DIGITAL¹⁸ ska programmet främja synergier med andra EU-finansieringsprogram. Förordningen förutser att synergier i synnerhet innebär att finansiering från andra EU-finansieringsprogram och DIGITAL på olika sätt kan komplettera varandra.

De program som förordningen identifierar för potentiella synergier med DIGITAL är:

¹⁸ EU 2021/694

- Horisont Europa
- Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF), Europeiska socialfonden (ESF+), Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden
- Fonden för ett sammanlänkat Europa (CEF)
- InvestEU-programmet
- Erasmus+
- Kreativa Europa

Inom EU4Health-programmet förutses dessutom synergier med DIGITAL, även om detta inte omnämns i DIGITALs förordning. Förordningen för inrättandet av faciliteten för återhämtning och resiliens (RRF)¹⁹ förutsätter i sin tur synergier med alla EU-finansieringsprogram, därmed DIGITAL inkluderat.

Myndigheterna i samordningsfunktionen har gemensamt utforskat hur närliggande satsningar i främst Horisont Europa, CEF och ERUF kopplar an till DIGITAL. Finansiering från andra EU-finansieringsprogram får relativt DIGITAL nyttjas på olika sätt:

- i följd, det vill säga resultat från ett projekt som finansierats genom ett EU-finansieringsprogram nyttjas i ett nytt projekt som finansieras genom ett annat EU-finansieringsprogram;
- som alternativ finansiering, det vill säga att en ansökan som rankats högt i utvärderingen av en utlysning i ett EU-finansieringsprogram, men där det inte funnits tillräcklig finansiering för att kunna bevilja bidrag, kan beviljas bidrag genom ett annat EU-finansieringsprogram;
- eller genom en kombination av medel, inbegripet gemensam finansiering av åtgärder, det vill säga medel från två eller fler EU-finansieringsprogram kan nyttjas för att täcka olika kostnader i ett och samma projekt²⁰.

Att finansiering nyttjas i följd, särskilt där resultat från projekt finansierade genom Horisont Europa nyttjas för nya projekt inom DIGITAL, är relativt vanligt. Det

¹⁹ EU 2021/241

²⁰ Enbart möjligt genom att kombinera medel från ett EU-finansieringsprogram i så kallad delad förvaltning, det vill säga som förvaltas av nationella myndigheter, till exempel ERUF, med medel från EU-finansieringsprogram i så kallad direkt eller indirekt förvaltning, det vill säga som förvaltas av EU-kommissionen eller ett EU-genomförandeorgan, till exempel DIGITAL. Medel från DIGITAL skulle alltså inte gå att kombinera med medel från Horisont Europa, då båda är direkt förvaltade av EU-kommissionen eller indirekt av ett EU-genomförandeorgan.

återstår arbete för myndigheterna i regeringsuppdraget att identifiera helheten av dessa kopplingar mellan Horisont Europa och DIGITAL. Det finns även exempel där nyttjande av finansiering från två olika finansieringsprogram, DIGITAL och CEF, gjorts obligatoriskt för att man ska kunna söka påbyggnadsprojekt, (se kapitel 3.2 om EuroQCI) och där myndigheterna samarbetat för att underlätta för de sökande.

DIGITAL-programmets finansiering för målområdet Superdatorer kanaliseras genom det gemensamma företaget (Joint Undertaking / JU) EuroHPC. EuroHPC i sin tur förverkligar utlysningar och upphandlingar med en kombination av medel inte bara från DIGITAL, utan även från Horisont Europa och CEF. EU-finansieringen matchas med lika stor finansiering från medlemsländerna.

Kombination av medel från DIGITAL och ERUF har av Regeringskansliet pekats ut som möjlig medfinansiering för de Europeiska digitala innovationshubbarna (EDIH). Tillväxtverket har under året arbetat med förankring med regionerna främst genom digitaliseringskoordinatorerna men också via de forum som Tillväxtverket har till sitt förfogande, bland annat de så kallade regionala dialogerna. För att möjliggöra medfinansiering från ERUF har Tillväxtverket säkerställt att ansöknings- och beslutprocess är anpassad för att hantera ansökningar med finansiering från DIGITAL. Texter har sedan funnits med i ERUF-utlysningar som specifikt riktat sig till de aktörer som fått finansiering via DIGITAL. Hänsyn har också tagits till statsstödsregler. 40 procent av EDIH:ernas utgifter täcks genom medfinansiering från ERUF.

3.4 Nationell medfinansiering av programmet

Under året har Vinnova, i linje med vad som angetts i det aktuella regeringsuppdraget, varit verkställande i genomförandet av den nationella medfinansieringen²¹ av programmet DIGITAL. Uppgiften har enligt regeringsuppdraget endast varit ettårig, såväl till budget som till genomförande. Därför har planering och genomförande avgränsats till att inte binda statens framtida åtaganden, utan i görligaste mån medfinansiera första året av de beviljade

²¹ Med nationell medfinansiering menas här de medel som i statens budget särskilt är avsatta just för ändamålet medfinansiering av DIGITAL. Dessa medel uppgick till 50 mkr år 2022.

EU-projekten. Därmed undviks medvetet att binda staten till fortsatta finansiella åtaganden under EU-projektens totala löptid.

För utlysningen av Artificial Intelligence Test & Experimentation Facilities (TEF) fanns ett direkt krav från EU-kommissionen att statlig medfinansiering skulle garanteras sökande. Om sådana garantier saknades blev ansökan ogiltig och granskades inte. För att tillmötesgå detta genomförde Vinnova en öppen utlysning för utfärdande av stödbrev. Fyra ansökningar inkom och samtliga beviljades stödbrev för sin tilltänkta budget i den kommande EU-ansökan. Utfallet i DIGITAL-utlysningen blev att tre av ansökningarna med svenskt deltagande beviljats, medan en ansökan med svenskt deltagande inte beviljades av EU-kommissionen. Därmed utföll medfinansiering i linje med de tidigare utställda stödbreven till tre av sökanden vilket uppgår till totalt 86,5 miljoner kronor över fem år i form av årlig utbetalning av 17,3 miljoner kronor under tidsperioden 2022–2026.

Resterande medel för 2022 erbjöds i form av ett startbidrag till svenska deltagare i den första omgången EU-utlysningar i DIGITAL. Startbidragets storlek fördelades proportionerligt utifrån EU-bidragets storlek förutom för de fyra beviljade europeiska innovationshubbarna (EDIH). För EDIH skedde en dialog mellan Vinnova, Tillväxtverket och berörda regioner för att justera bidragsbeloppen utifrån tillgänglig medfinansiering i de regionala ERUF-programmen.

För att förenkla för bidragsmottagaren tillämpar Vinnova så långt det är möjligt EU-kommissionens regler för de beviljade medfinansieringsbidragen vilket bland annat innebär att finansiering ges för 50 procent av direkta kostnader och sju procents overheadkostnader²².

Vilka DIGITAL-finansierade EU-projekt med svenskt deltagande som mottagit nationell medfinansiering från de medel som tillgängliggjorts under 2022 redogörs för i bilagan DIGITAL Årsbok 2022.

²² Overheadkostnader, eller indirekt kostnader, är allmänna omkostnader som inte uppkommer som en omedelbar följd av projektet men som ändå kan relateras till de direkta kostnaderna för att genomföra projektet. Detta innefattar exempelvis kostnader för ordinarie verksamhetslokaler och städning.

Inom ramen för det aktuella regeringsuppdraget har också en rapport om Förslag på prioriteringar för det svenska deltagandet i DIGITAL 2023²³ med bäring på den nationella medfinansieringen lämnats till Regeringskansliet.

3.4.1 Myndigheternas bedömning av den nationella medfinansieringens tillräcklighet

De flesta DIGITAL-finansierade projekt kräver att direkta kostnader medfinansieras med 50 procent utöver EU-finansieringen. Dessutom ersätter programmet endast overheadkostnader med sju procent. Det handlar i praktiken om en ersättningsgrad på cirka en tredjedel av vad det faktiskt kostar en organisation att delta, vilket uppgår till hundratusentals eller miljontals kronor²⁴ som varje svensk projektdeltagare behöver täcka från sina egna medel eller genom andra finansieringskällor. Motiv och incitament för svenska företag och akademi att använda egna medel för uppbyggnad av europeiska digitala kapaciteter och infrastrukturer är inte alltid uppenbara. Universitetens och högskolornas uppgifter innebär till exempel inte att de ska bygga, utveckla och förvalta sådan digital infrastruktur som ingår i många DIGITAL-projekt, även om de kan och bör bidra med forskningsbaserad kunskap.

Enligt DIGITAL-förordningen förväntas medlemsstaterna bidra med medfinansiering²⁵ i vissa utpekade delar av programmet: avancerad utrustning, infrastruktur och know-how på cybersäkerhetsområdet, förvärv av ett integrerat nätverk av HPC i världsklass, och AI-testbäddar²⁶. Dessutom nämns bidrag från medlemsländer särskilt i relation till EDIH. Hur Vetenskapsrådet tillsammans med andra svenska intressenter jobbar med investeringar kring HPC finns återgett i kapitel 3.2. På cybersäkerhetsområdet är den svenska medfinansieringen inte säkrad. Till exempel har NCC-SE vid MSB möjlighet att söka en miljon euro från DIGITAL för vidareutbetalning av stöd till små och medelstora företag (så kallat finansiellt stöd till tredje part). Den summan behöver dock matchas med lika mycket medel från MSBs budget för att stödet om totalt 2 miljoner euro ska komma de små och medelstora företagen till gagn.

²³ Digg Dnr 2022-0426

²⁴ Omfattningen av medfinansieringen är beroende av storleken av aktörens engagemang i ett projekt.

²⁵ Uttrycks i förordningen som saminvesteringar med medlemsstater.

²⁶ AI Testing and Experimentation Facilities, AI TEF

Vad gäller EDIH medfinansieras dessa genom ERUF 2023–2025 samt genom ett startbidrag från Vinnova (se bilaga 1), men efter 2025 saknas medel i de regionala ERUF-programmen. EDIH är beviljade av EU-kommissionen som treårsprojekt med en option på ytterligare tre år som faller ut vid framgångsrik halvtidsutvärdering. Det har uttalats en tydlig oro från regionerna rörande finansieringssituationen för nästa treårsperiod vad gäller EDIH.

I dagsläget har långsiktig finansiering för AI-testbäddar inte heller säkrats fullt ut. Om såväl de tre AI-testbäddsprojekt som beviljats under 2022 som projekt från kommande DIGITAL-utlysningar för nya testbäddar ska kunna medfinansieras, så måste medel för detta kontinuerligt tillföras under den löptid som de beviljade projekten pågår. Det innebär att ett medfinansieringsbehov kan föreligga upp till fem år efter DIGITALs programperiod, då projekt som startar under 2027 kan komma att pågå till och med 2031. AI-testbäddarna som beviljades 2022 kommer att pågå i fem års tid, alltså fram till och med 2028. EU-kommissionen avser utlysa nya AI-testbäddar 2024, dessa projekt kommer att starta 2025 och pågå till 2030.

Den nationella medfinansieringen som åsyftas i det aktuella regeringsuppdraget, med dess ettåriga uppdrag för hantering av medlen och den därtill hörande ettåriga anslaget på 50 miljoner kronor för 2022, möjliggör inte långsiktiga åtaganden gentemot svenska projektparter som skriver kontrakt med EU-kommissionen för DIGITAL-projekt på fleråriga löptider. Detta innebär att svenska organisationer står utan säkrad nationell medfinansiering under större delen av projektens fleråriga löptid. Om inte medfinansieringen kan säkras över hela projektets löptid behöver projektparten förr eller senare avbryta sitt deltagande i projektet, med risk för återbetalningskrav från EU-kommissionen.

Som en konsekvens av ovan, och för att ändamålsenligt stötta bidragsmottagarna utan att binda svenska statens åtaganden på ett otillåtet sätt, utfärdades (under 2022) endast medfinansieringsbidrag under första året av de i första utlysningssomgången beviljade DIGITAL-projekten. Detta är närmast att likställas med ett startbidrag snarare än en medfinansiering. Ett startbidrag täcker inte projektens behov av medfinansiering under hela deras löptid.

Svenska sökande som beviljats i den andra utlysningssomgången av DIGITAL behandlas olika jämfört med de som beviljades i första omgången. Detta då startbidrag inte kunnat utfärdas till på grund av att processen för att hantera den nationella medfinansieringen inte skulle ha hunnits avslutas innan årsskiftet

2022/2023. Samtidigt har dessa sökande gått in i en fas av projektavtalsförhandlingar med EU-kommissionen. Om medfinansieringen inte är säkrad kan en sökande som annars skulle ha beviljats EU-finansiering behöva avstå från att skriva avtal om projektstart och alltså inte vara delaktig i projektet. Myndigheterna i samordningsfunktionen ser tecken på att vissa svenska organisationer faktiskt är tvungna att hoppa av projekt som annars är beviljade av EU-kommissionen. Här går Sverige alltså miste om EU-medel på grund av avsaknad av långsiktighet i den nationella medfinansieringen.

På grund av den ettåriga nationella medfinansieringen har inte ett långsiktigt erbjudande om medfinansiering kunnat kommuniceras till potentiella svenska sökande i DIGITAL. Det betyder att det inte varit möjligt för myndigheterna i samordningsfunktionen att få en reell bild av vilken den faktiska efterfrågan på nationell medfinansiering är. Detta kan avhjälpas enbart genom förbättrade förutsättningar i uppdraget. Det vill säga genom att regeringen ger Vinnova i uppdrag att hantera medlen långsiktigt och möjliggör att dessa binds för statens framtida åtaganden under de år som DIGITAL-finansierade projekt pågår. De längsta projekten är femåriga. Ett projekt som startar 2023 kan potentiellt alltså avslutas först 2028, alltså efter DIGITAL-programperiodens slut 2027. Projekt som startar 2027 med en projekttid på tre år avslutas 2030, projekt med fem års projekttid 2032.

Den information som myndigheterna har att tillgå för att få en uppfattning om medfinansieringsbehovet hos svenska organisationer är utfallet av de utlysningar som stängt och beviljats²⁷ 2022. Det presenteras i DIGITAL Årsbok 2022 (bilaga), och visar att medfinansieringsbehovet för svenska organisationer uppgick till 24 miljoner euro (cirka 270 miljoner kronor²⁸). På grund av begränsningar i datakällorna går inte att utläsa hur detta medfinansieringsbehov sprider sig över de år som projekten pågår. En kvalitativ uppskattning kan vara att ett medianprojekt i DIGITAL pågår i tre år. Då blir medfinansieringsbehovet cirka 90 miljoner kronor per år enbart för de projekt som beviljats under 2022.

Till detta tillkommer att nya projekt beviljas varje år under programperioden, och därmed ökar också medfinansieringsbehoven per år. Mot slutet av

²⁷ Det handlar om preliminära beviljanden, som är avhängiga av att sökande sluter ett projektavtal med EU-kommissionen.

²⁸ Växelkurs 2023-01-17

programperioden, när fler stora projekt avslutas än vad nya stora projekt påbörjas med stöd av DIGITAL, minskar också medfinansieringsbehoven.

Sammanfattningsvis bedömer alltså myndigheterna angående den nationella medfinansieringen att:

- Det startbidrag som möjliggjorts 2022 inte täcker projektens behov av medfinansiering under hela deras löptid.
- Startbidrag har inte kunnat utfärdas till projekt i den senare utlysningssomgången 2022.
- Det har inte varit möjligt att kommunicera ett långsiktigt erbjudande av nationell medfinansiering till potentiella sökande, och därmed är det inte heller möjligt att få en bild av efterfrågan på nationell medfinansiering.
- Det finns tecken på att svenska organisationer som beviljats finansiering av EU-kommissionen är tvungna, på grund av avsaknad av långsiktig nationell medfinansiering, att hoppa av projekt innan det startar.
- De fyra ovannämnda punkterna kan avhjälpas enbart genom förbättrade förutsättningar i uppdraget. Det vill säga genom att regeringen ger Vinnova i uppdrag att hantera medlen långsiktigt och möjliggör att dessa binds för statens framtida åtaganden under de år som DIGITAL-finansierade projekt pågår. Ett beställningsbemyndigande²⁹ bedöms nödvändigt.
- En uppskattning utifrån resultat av de första utlysningarna i DIGITAL, är att de totala medfinansieringsbehoven uppgår till minst 90 miljoner kronor per år, och sannolikt kommer att öka gradvis de kommande åren, för att sedan sjunka mot slutet av programperioden och några år efter programperiodens slut.

4 Nyttjande av projektresultat

Ett långsiktigt nyttjande av den digitala kapacitet som etableras genom DIGITAL-finansierade satsningar är ett av tre syften som myndigheterna kommit överens

²⁹ Ett tillstånd som en statlig myndighet i vissa fall behöver för att få ingå ekonomiska åtaganden som medför utgifter som ska finansieras med framtida anslag. Den här typen av tillstånd behövs eftersom myndigheterna får anslag för endast ett år i taget medan mycket av det myndigheterna arbetar med sker på längre sikt än så.

om att deras samverkan utgår ifrån då de förverkligar det aktuella regeringsuppdraget³⁰. Under året har mycket få DIGITAL-finansierade projekt eller tjänster kommit igång med genomförande, och än färre har levererat resultat. Därför har det inte funnits förutsättningar för myndigheterna i samordningsfunktionen att främja detta syfte.

Tillväxtverket har dock under året arbetat för att informera och höja kunskapen om EDIH. Myndigheten har kommunicerat till regioner, myndigheter och andra organisationer vad EDIH har för roll i innovationssystemet och hur man kan hitta synergier mellan olika program och uppdrag.

5 Slutsatser och framåtblick

2022 var det första året då utlysningar och upphandlingar genomförts i DIGITAL-programmet. Programmet som täcker åren 2021–2027 kom igång nästan ett år försenat. Det aktuella regeringsuppdraget gavs till de berörda myndigheterna under våren 2022, också det försenat relativt programperioden. 2022 har alltså varit ett år för att komma ikapp den tid som gick förlorad 2021, både för EU-kommissionen och andra EU-genomförandeorgan som implementerar programmet och för de svenska myndigheterna i regeringsuppdraget.

Myndigheterna har kommit igång med samtliga delar i att främja och samordna det svenska deltagandet i DIGITAL-programmet. Myndigheterna håller kontakt och träffas regelbundet för att löpande identifiera samordningsbehov. En grundläggande nationell kontaktfunktion för DIGITAL finns på plats, och den har under andra hälften av året märkbart stärkts på cybersäkerhetsområdet genom inrättandet av NCC-SE. Flertalet kommunikations- och mobiliseringsinsatser har gjorts gentemot potentiella svenska deltagare i utlysningar. Viss nationell medfinansiering har kunnat erbjudas och särskilt de Europeiska digitala innovationshubbarna i Sverige har fått stöd för att möjliggöra komplementär finansiering genom ERUF. Svenska positioner som bygger på myndigheternas och andra intressenters synpunkter har, trots utmaningar med EU-kommissionens tidsgränser, tagits fram inför DIGITAL:s programkommittémöten.

³⁰ I det aktuella regeringsuppdraget nämns dock inte detta syfte explicit för myndigheternas samverkansfunktion, utan enbart en hänvisning till att myndigheterna ska utgå från den form för samverkan som etablerats inom uppdraget att ansvara för samordningen av programmet för ett digitalt Europa (I2021/01008). Se kapitel 1.2.1.

En grundlig analys av svenskt deltagande i programmet har varit möjlig att göra, dock får statistiken som anges i bilaga 1 (DIGITAL Årsbok 2022) anses vara högst preliminär. Den bygger inte på juridiskt bindande avtal om projektfinansiering, utan enbart rekommendationer till beviljanden av finansiering. Några jämförelsepunkter till tidigare år finns inte och även 2023 kommer statistiken att vara svår att jämföra med 2022. Därför kommer det under de första åren av DIGITAL vara svårt att göra en kvantitativ bedömning av hur det svenska deltagandet utvecklar sig. På några års sikt bör dock mer meningsfulla statistiska analyser av det svenska deltagandet vara möjliga.

Allt detta kan bedömas som att en bas för främjande av programmet har byggts upp under året. Samtidigt är det önskvärt att skapa långsiktighet, fördjupning och stabilitet i samordningsfunktionen och den nationella medfinansieringen.

Arbetet med utformning av arbetsprogram har under 2022 i högsta grad varit reaktivt gentemot EU-kommissionens förslag. Om EU-kommissionen inte öppnar för mer långsiktiga eller strategiska dialoger om programmet med medlemsstaterna, bör Sverige tillsammans med andra medlemsstater söka vägar att ge långsiktiga strategiska inspel till arbetsprogrammen 2025-2027.

Den finansiering på två miljoner kronor som Digg kunde använda till genomförande av regeringsuppdraget 2022 saknas i skrivande stund för 2023. Detta påverkar till exempel möjligheten att arrangera evenemang för kunskaphöjning och mobilisering. Vidare är djupet och bredden på den strategiska rådgivning som myndigheten kan ge avhängig av hur mycket resurser det finns för uppdraget. Detta innebär att Digg har svårigheter att långsiktigt planera sin verksamhet i regeringsuppdraget. Det avspeglar sig också som en otydlighet gentemot svenska intressenter i vad de kan förvänta sig av Digg. Även för hanteringen av den nationella medfinansieringen hos Vinnova har det varit utmanande att hitta former för långsiktiga finansiella åtaganden och tydlig bemanning i uppdraget då det varit formulerat och resurssatt på ett-årig basis.

Samtidigt stärks rådgivningsfunktionerna inom cybersäkerhetsområdet märkbart genom NCC-SE, och vid kopplingar till CEF-finansiering i DIGITAL-utlysningar har PTS vägledningsstöd för sökande visat sig mycket värdefullt. Kring EuroHPC har Vetenskapsrådet ett tydligt ansvar. Det samma har Tillväxtverket kring EDIH. Där det på olika sätt finns särskilda ansvar för myndigheter och tillhörande finansiering för främjande i olika delar av DIGITAL blir insatserna mer

omfattande än i andra delar. Det här innebär att djupet på det stöd som ges i ansökningsprocesser i DIGITAL varierar beroende på vilken utlysning det handlar om.

Förslag: För att säkra att Sverige kan utveckla långsiktiga synpunkter på DIGITALs arbetsprogram samt för att strategisk rådgivning till svenska aktörer kan fortsätta att utvecklas på minst samma nivå som 2022, bör regeringen långsiktigt finansiera regeringsuppdragets genomförande under hela den tid uppdraget pågår, på minst samma nivå som regeringen gjorde för Digg och Vinnova år 2022.

Det största orosmomentet för Sveriges deltagande i DIGITAL är otillräcklig medfinansiering för svenska deltagare. De flesta bidragsutlysningar i DIGITAL kräver en medfinansiering på 50 procent utöver de 50 procent som täcks av DIGITAL. Programmet har också en låg täckning av så kallade overhead-kostnader som bara ersätts till sju procent. Det handlar i praktiken om hundratusentals eller miljontals kronor som varje svensk projektdeltagare behöver täcka från sina egna medel eller genom andra finansieringskällor. Motiv för svenska företag och akademi att använda egna medel för uppbyggnad av europeiska digitala kapaciteter och infrastrukturer är inte alltid uppenbara.

Avsaknad av medfinansiering är sannolikt ett stort hinder för ett högre svenskt deltagande i DIGITAL. De 50 miljoner kronor för 2022 och de 40 miljoner kronor för 2023 som finns specifikt avsatta i statens budget för nationell medfinansiering av DIGITAL räcker inte för att möta alla behov av medfinansiering.

På grund av hur det aktuella regeringsuppdraget är formulerat, har det inte varit förutsägbart för Vinnova om myndigheten får binda medel för nationell medfinansiering under mer än ett år åt gången. Därför har inte heller ett enhetligt erbjudande om medfinansiering kunnat kommuniceras till relevanta målgrupper och enbart kortsiktiga finansieringsåtaganden har kunnat göras, trots projekt med mångåriga löptider.

Ett tydligt och långsiktigt erbjudande om nationell medfinansiering skulle kunna avhjälpa de nämnda problemen. Det kan uppnås enbart genom förbättrade förutsättningar i uppdraget. Det vill säga genom att regeringen ger Vinnova i uppdrag att hantera medlen långsiktigt och möjliggör att dessa binds för statens framtida åtaganden under de år som DIGITAL-finansierade projekt pågår.

Förslag: Regeringen avsätter för hela programperioden tillräckligt med medel för nationell medfinansiering av svenskt deltagande i DIGITAL, inklusive täckning för medfinansiering under de kommande åren då projekten pågår. Regeringen ger Vinnova i fortsatt uppdrag att hantera nationella medfinansieringen fram till och med 2032 (då de sista projekten med DIGITAL-finansiering förväntas avslutas), och ger Vinnova nödvändig finansiering för detta, inklusive beställningsbemyndigande.

Fortsatt etablering av viktiga gemensamma europeiska digitala infrastrukturer, som till exempel det europeiska hälsodatområdet, kommer att fortgå intensivt med stöd av DIGITAL och andra EU-finansieringsprogram de närmaste åren. Detta kommer att återspeglas i utlysningar i DIGITAL för projekt och upphandlingar till stöd för olika delar av infrastrukturen. Det är betydelsefullt att Sverige deltar aktivt i framtida ansökningar och projekt, men också att dessa processer kommuniceras, samordnas och finansieras än bättre på nationell nivå.

6 Bilaga 1: DIGITAL årsbok 2022 – Svenskt deltagande i programmet för ett digitalt Europa

Se separat bilaga.